

І. В. Албул

ПЕДАГОГІЧНА ПЕРІОДИКА ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Одним із соціальних інститутів, що тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення, зокрема й на окремі вікові й соціальні категорії, є засоби масової інформації. Можна виокремити два аспекти такого впливу. По-перше, ЗМІ істотно сприяють засвоєнню людьми різного віку широкого спектра соціальних норм і формуванню в них ціннісних орієнтацій у сфері політики, економіки, здоров'я, права тощо. По-друге, ЗМІ фактично є своєрідною системою неформальної освіти та просвіти різних категорій населення. При цьому користувачі ЗМІ здобувають досить різнобічні, суперечливі, несистематизовані знання, відомості з різних питань суспільного та політичного життя.

Суспільні зрушення чи не найповніше відображаються на сторінках періодики, тому вона обґрунтовано зайняла свою нішу в історичному джерелознавстві. Саме вітчизняна педагогічна преса ХХ століття акумулювала в собі досвід українських педагогів і представила їхній журналістський потенціал. Провідними чинниками, які впливають на виникнення потреби в публіцистичному способі вираження педагогічної думки, є соціально-педагогічні процеси, протистояння ідей, напрямів, поглядів у суспільстві, культурі, освіті.

Педагогічна періодика минулого як засіб відображення актуальних ідей та питань різного спрямування викликає інтерес у сучасних науковців. Саме вона стала невичерпним джерелом історико-педагогічних досліджень із проблем виховання підростаючого покоління, дидактики, професійної підготовки вчителя, педагогічної освіти тощо. Так, вплив преси на формування теоретичних засад української національної школи в другій половині ХІХ–ХХ століття вивчали О. Адаменко, С. Гармаш, І. Зайченко, С. Лобода, Г. Рудий, О. Сухомлинська та ін. Відображення процесу становлення освіти у вітчизняній журналістиці другої половини ХІХ – початку ХХ століття представлено в дослідженнях Е. Панасенко та А. Пугач. Висвітленню питань реформування шкільної освіти на сторінках вітчизняної періодики присвячено праці Л. Березівської. Роль преси в справі виховання молодого покоління досліджували В. Жадько та С. Шандрук. Аналіз публікацій педагогічної проблематики на сторінках журналу «Советская педагогика» представлено в розвідках Н. Побірченко. Дитячу періодику як засіб науково-педагогічної комунікації в розвитку й популяризації теорії та практики дитячого руху розглядала Н. Коляда.

Преса є своєрідною скарбницею подій і фактів, водночас це засіб інформування суспільства про діяльність органів державної влади, громадських та освітніх організацій; це літопис вітчизняної педагогіки, адже публікації відтворюють процес нагромадження педагогічних знань і розвитку педагогічної науки, а також дають можливість простежити вплив на цей

процес поглядів науковців та практиків, виявити закономірності й суперечності; відображають взаємодію із зовнішнім середовищем – конкретними політичними та соціально-економічними обставинами. Власне, саме періодика відображає особливості соціального виховання.

Становлення педагогічної преси на початку ХХ століття зумовлено низкою чинників. Найважливішою передумовою розвитку періодичних видань із питань освіти та виховання в 1900–1920 рр. було поширення серед свідомої української громадськості прогресивної педагогічної ідеї того часу – національної школи. Доробки, присвячені вказаній тематиці, публікувалися на шпальтах журналів «Киевская старина» (1882–1906, із 1907 – «Україна»), «Українська хата» (1909), «Світло» (1910–1914), «Вільна українська школа» (1917–1920) та ін. У 20–30-х роках ХХ століття яскраво простежується специфіка публікацій та різновидів періодичних видань, як-от журнал для масового читача («Радянська освіта», «Народний учитель»), науково-методичний журнал («Шлях освіти», «На путях к новой школе», «Народное просвещение», «Вестник просвещения»), спеціальний педагогічний журнал («Робітнича освіта», «Дитячий рух», «Політосвіта»). У цей час на сторінках періодики відображено зміни постулатів педагогічної науки відповідно до марксистсько-ленінського вчення, які пов'язані не стільки з процесами навчання й виховання, скільки з суспільними процесами й класовою боротьбою. Вплив Другої світової війни на соціальний запит у процесі виховання простежувався в публікаціях таких журналів, як «Радянська освіта», «Радянська школа», «Советская педагогика». Політична відлига 50-х років ХХ століття ознаменувала новий етап у визначенні соціального запиту щодо формування особистості і, як наслідок, у висвітленні його на сторінках періодики. Ідея створення гуманістичних стимулів для спонукання школярів до навчання й особистісного розвитку набула популярності в період 1961–1984 рр. на шпальтах «Радянської освіти», «Соціалістичної культури», «Школяра», «Радянської школи», «Учительской газеты». Змінами соціально-політичних обставин на шляху демократизації радянського суспільства характеризувався період 1985–1990 рр. Гуманістична й демократично-творча спрямованість навчального процесу в контексті розвитку педагогіки співробітництва фактично ознаменувала прорив в удосконаленні освітнього простору ХХ століття.

Отже, матеріали з висвітлення проблем соціального виховання на шпальтах педагогічних періодичних видань ХХ століття містять значний інформаційний потенціал щодо створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння й засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – Київ : Богданова А. М., 2008. – 406 с.

2. Коляда Н. М. Позашкільна піонерська робота в Україні (перша половина 30-х років ХХ ст.) / Н. М. Коляда // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 66. – Херсон : ХДУ, 2015. – С. 20–26.
3. Лобода С. М. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття: протистояння ідей : монографія / С. М. Лобода ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 504 с.